http://www.onlineBU.com

AE-640

M.A. (Previous)
Term End Examination, 2016-17

SANSKRIT

Paper - I

वैदिक भाषा तथा साहित्य

Time : Three Hours] [*Maximum Marks* : 100
[*Minimum Pass Marks* : 36

नोट : सर्वे प्रश्नाः समाधेयाः।

इकाई-I

1. (क) अधस्तनेषु मंत्रेषु ऋषि-देवता-छन्द पुरस्सरं मन्त्रद्वयं व्याख्येयताम् : 10

(*i*) विश्वमस्या नानाम चक्षसे जगज्ज्योतिष्कृणोति सूनरी।
अप द्वेषो मघोनी दुहिता दिव उषा उच्छदप स्त्रिधः॥

(*ii*) द्यावां चिदस्मै पृथिवी नमेते शुष्माच्चिदस्य पर्वता भयन्ते।
यः सोमपा निचितो वज्रबाहुर्यो वज्रहस्तः स जनास इन्द्रः॥

http://www.onlineBU.com

http://www.onlineBU.com

(*iii*) अहमेव स्वयमिदं वदामि जुष्टं देवेभिरुत भानुषेभिः।
यं कामये तं तमुग्रं कृणोमि तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम्॥

(*iv*) आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायन् गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम्।
ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम॥

(ख) अधोलिखितेषु कमप्येकं प्रतिपाद्यताम् : 10

(*i*) सरमा-पणिसंवादस्य वैशिष्ट्यम्

(*ii*) इन्द्र देवताया वैशिष्ट्यम्

http://www.onlineBU.com

इकाई-II

2. (क) निम्नलिखितेषु **द्वयोः** मन्त्रयोः व्याख्या कार्या : 10

(*i*) एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः।
पादोऽस्य विश्वाभूतानि त्रिपादमस्यामृतं दिवि॥

(*ii*) उपहूतो वाचस्पतिरूपास्मान्वाचस्पतिह-र्वयताम्।
सं श्रुतेन गमेमहि मा श्रुतेन वि राधिषि॥

(*iii*) त्वां विशो वृणतां राज्याय त्वामिमाः प्रदिशः पञ्चदेवीः।
वर्ष्माराष्ट्रस्य ककुदि श्रयस्व ततो न उग्रो वि भजा वसूनि॥

http://www.onlineBU.com

(*iv*) गिरयस्ते पर्वता हिमवन्तोऽरण्यं ते पृथिवि स्योनमस्तु।
बभ्रुं कृष्णां रोहिणीं विश्वरूपां ध्रुवां भूमिं पृथिवीमिन्द्रगुप्ताम्॥

(ख) अधोलिखितेषु कमप्येकं विविच्यताम् : 10

(*i*) शिवसंकल्प सूक्तस्य महत्त्वम्

(*ii*) पृथिवी सूक्तस्य सारांशम्

इकाई-III

3. (क) अधोलिखितेषु कमप्येकं प्रतिपाद्यताम् : 10

(*i*) त्वष्टापुत्रस्य कथामधिकृत्य ब्राह्मणग्रन्थेषु आख्यानतत्त्वम्:।

(*ii*) ईशावस्योपनिषद: प्रतिपाद्यविषयम्।

(ख) अधोलिखितेषु **एकस्य** मन्त्रस्य व्याख्या कार्या : 10

(*i*) ईशावास्यमिदं सर्वं यत्किंच जगत्यां जगत्।
तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम्॥

(*ii*) हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम्।
तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥

इकाई-IV

4. अधस्तनेषु **द्वे** व्याख्येये : 20

(*i*) चत्वारि पदजातानि नामाख्याते चोपसर्गनिपाताश्च, ...। भाव प्रधान माख्यातम्; सत्त्वप्रधानानि नामानि।

http://www.onlineBU.com

http://www.onlineBU.com

(*ii*) तत्र नामानि आख्यातजानि इति शाकटायन: नैरुक्तसमयश्च। न सर्वाणि इति गार्ग्य: वैयाकरणानां चैके।

(*iii*) अथ निपाता:। उच्चावचेष्वर्थेषु निपतन्ति। अप्युपमार्थे। अपि कर्मोपसंग्रहार्थे। अपि पादपूरणा:।

(*iv*) अथापि इदमन्तरेण मन्त्रेषु अर्थप्रत्ययो न वियते। अर्थमप्रतियतो नात्यन्तं स्वरसंस्कारोद्वेश:। तदिदं विद्यास्थानम्। व्याकरणस्य कत्स्नर्यम्।

इकाई-V

5. (क) अधोलिखितेषु कमप्येकं प्रतिपाद्यताम् : 10

(*i*) प्रातिशाख्य ग्रन्थाणांविषयवस्तु।

(*ii*) तैत्तिरीयप्रातिशाख्यस्य परिचय:।

(ख) अधोलिखितयो: **एकस्य** श्लोकस्य व्याख्या कार्या : 10

(*i*) आत्मा बुद्ध्या समेत्यार्थान् मनो युङ्क्ते विवक्षया:
मन: कायाग्निमाहन्ति स प्रेरयति मारुतम्।
मारुतस्तूरसि चरन् मन्द्रं जनयति स्वरम्।
प्रात:सवनयोगं तं छन्दों गायत्रमाश्रितम्॥

(*ii*) व्याघ्री यथा हरेत् पुत्रान् दंष्ट्रभ्यां न च पीडयेत्।
भीता पतनभेदाभ्यां तद्वद्वर्णान् प्रयोजयेत्॥

http://www.onlineBU.com